

Pomiar ubóstwa energetycznego w Polsce z użyciem wielowymiarowego wskaźnika ubóstwa energetycznego

Jakub Sokołowski, Piotr Lewandowski, Aneta Kielczewska, Stefan Bouzarovski

Ubóstwo energetyczne występuje, gdy gospodarstwo domowe nie jest w stanie zapewnić sobie energii potrzebnej do odpowiedniego ogrzewania, chłodzenia i korzystania z urządzeń. Jego najczęstszymi przyczynami są niskie dochody, wysokie koszty energii i niska efektywność energetyczna budynku. Pomiar ubóstwa energetycznego jest istotny z dwóch powodów. Po pierwsze, identyfikacja ubogich energetycznie gospodarstw domowych umożliwia skuteczną implementację polityk wsparcia. Po drugie, pomiar pozwala uchwycić istotne cechy deprivacji. Dla skutecznej i kompleksowej identyfikacji oraz dla minimalizacji obciążenia wyników, wskaźniki ubóstwa energetycznego powinny zawierać zarówno elementy ilościowe, jak i jakościowe.

Opisana w artykule metodologia umożliwia poprawę pomiaru ubóstwa energetycznego, ponieważ pozwala na ocenę nie tylko skali, ale też współwystępowania wielu wymiarów ubóstwa energetycznego w danym gospodarstwie domowym. Jest to możliwe dzięki zastosowaniu wielowymiarowego indeksu, który pozwala na opisanie złożonej charakterystyki ubóstwa energetycznego za pomocą pojedynczego wskaźnika. Ułatwia on mapowanie ubóstwa i planowanie polityk wsparcia. Łączy obiektywne i subiektywne miary (w sumie pięć), a każdy z jego pojedynczych komponentów ma przypisaną równą wagę. Wielowymiarowy wskaźnik pozwala na uniknięcie sprzecznych interpretacji i wyników, które pojawiają się przy zastosowaniu wybranej grupy wskaźników. Interpretacja naszego indeksu ubóstwa energetycznego jest prosta i intuicyjna - gospodarstwo domowe jest identyfikowane jako ubogie energetycznie, jeżeli doświadcza przynajmniej dwóch form deprivacji. Opracowana przez nas metodologia opiera się na wielowymiarowym wskaźniku ubóstwa zaproponowanym przez Alkire i Fostera (2008). Pokazujemy zastosowanie wskaźnika na przykładzie Polski, wykorzystując dane z Badania Budżetów Gospodarstw Domowych.

Najważniejsze wnioski z naszej analizy są następujące:

- W 2017 r., 1,3 mln z 13,57 mln gospodarstw domowych (9,8%) w Polsce było dotkniętych wielowymiarowym ubóstwem energetycznym. W przeliczeniu na liczbę ludności to 3,35 miliona osób z 38 milionów mieszkających w Polsce (8,8%).

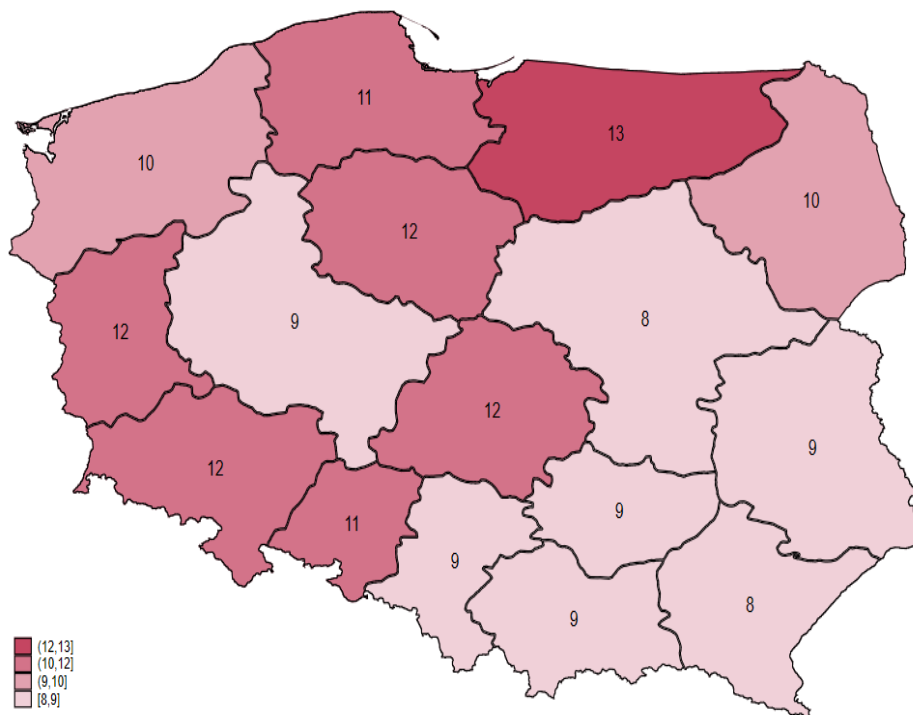
Wykres 1. Ryzyko ubóstwa energetycznego według wielowymiarowego wskaźnika (MEPI) i pojedynczych wskaźników (% gospodarstw domowych)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych, 2017.

- Ponad milion (7,8% gospodarstw domowych) gospodarstw domowych zidentyfikowanych jako ubogie energetycznie przez wielowymiarowy wskaźnik jest dotkniętych dokładnie dwiema formami deprywacji. Liczba gospodarstw domowych dotkniętych trzema i więcej formami deprywacji jest znacznie niższa (314 tys., czyli 2% gospodarstw domowych).
- Co czwarte gospodarstwo domowe w Polsce jest dotknięte dokładnie jednym wymiarem deprywacji.
- Wśród ubogich energetycznie gospodarstw domowych najczęściej spotykanymi formami deprywacji są „wysokie koszty, niskie dochody” i „wysokie rzeczywiste koszty” (31% ubogich gospodarstw domowych), a następnie połączenie „przeciekających dachów, wilgoci lub przegnitych okien i drzwi” i „niewystarczająco komfortu cieplnego” (16%).
- 48% gospodarstw domowych zidentyfikowanych przez wielowymiarowy wskaźnik ubóstwa energetycznego charakteryzuje się połączeniem obiektywnych i subiektywnych formy deprywacji. Zdolność do identyfikacji gospodarstw domowych, na które wskazują zarówno wskaźniki oparte na wydatkach, jak i subiektywne miary ubóstwa energetycznego, jest zdecydowaną zaletą wskaźnika wielowymiarowego.
- Ekwiwalizowane dochody ubogich energetycznie gospodarstw domowych ubogich są stosunkowo niskie w porównaniu z ogólnym rozkładem dochodów ekwiwalizowanych w Polsce. Nieco ponad połowa (53%) gospodarstw domowych zidentyfikowanych przez wielowymiarowy wskaźnik jest również uboga dochodowo.
- Ryzyko wielowymiarowego ubóstwa energetycznego jest znacznie wyższe wśród gospodarstw domowych utrzymujących się ze świadczeń socjalnych, niż wśród innych grup społeczno-ekonomicznych. Rolnicy, emeryci i renciści również są obciążeni relatywnie wysokim ryzykiem.
- Emeryci i renciści, gospodarstwa domowe otrzymujące wsparcie socjalne oraz pracownicy fizyczni stanowią trzy najliczniejsze grupy wśród ubogich energetycznie według wielowymiarowego wskaźnika. 78% wszystkich gospodarstw domowych ubogich energetycznie należy do jednej z tych grup.
- Ryzyko ubóstwa energetycznego w Polsce jest silnie związane z charakterystyką budynku. Według wskaźnika wielowymiarowego, ubóstwo energetyczne występuje częściej wśród gospodarstw domowych mieszkających w domach jednorodzinnych niż wśród gospodarstw domowych mieszkających w budynkach wielorodzinnych.
- Im starszy budynek, tym większe jest ryzyko wielowymiarowego ubóstwa energetycznego. Dotyczy to zarówno budynków jednorodzinnych, jak i wielorodzinnych. Związek między wiekiem budynku a ryzykiem ubóstwa wielowymiarowego jest silniejszy wśród gospodarstw domowych mieszkających w budynkach wielorodzinnych.
- Pod względem wielkości miejsca zamieszkania, ryzyko wielowymiarowego ubóstwa energetycznego jest najwyższe wśród gospodarstw domowych mieszkających na obszarach wiejskich.

Mapa 1. Wielowymiarowy wskaźnik ubóstwa energetycznego z podziałem na województwa (% gospodarstw domowych)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych, 2017.

- Ryzyko wielowymiarowego ubóstwa energetycznego jest najwyższe w północnych i zachodnich regionach Polski, a najniższe we wschodniej części kraju. Zaobserwowana prawidłowość może wydawać się niewłaściwa, ponieważ regiony wschodnie są mniej zurbanizowane, a ich mieszkańcy mają niższe średnie dochody niż w regionach centralnych i zachodnich. Jednak domy we wschodnich województwach są nowsze, a występowanie subiektywnego ubóstwa energetycznego, w szczególności „niewystarczającego komfortu cieplnego”, jest niższe.

Pełna wersja artykułu w języku angielskim:

Sokołowski J., Lewandowski P., Kiełczewska A. & Bouzarovski S. (2019), Measuring energy poverty in Poland with the Multidimensional Energy Poverty Index, IBS Working Paper 07/2019,
http://ibs.org.pl/app/uploads/2019/07/IBS_Working_Paper_07_2019.pdf